

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра _____ **БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ** _____
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»
(шифр та найменування спеціальності)

на тему: **«РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ
БАНКОМ»**

Виконавець:

студентка б3 групи факультету фінансів
та банківської справи

Прусаков Д.В. _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

Канд.ек.наук,доцент _____
(науковий ступінь, вчене звання)

___Тарасевич Н.В._____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних умовах процес управління ризиками стає надзвичайно важливим завданням для банківських установ. Банківські установи неодмінно зіштовхуються з невизначеністю та ризиком у своїй діяльності. Ризик є неодмінним атрибутом банківської діяльності, і успішна конкурентоспроможність банку вимагає розробки ефективної та обґрунтованої системи управління ризиками.

Зростання волатильності фінансових ринків, несподівані фінансові та банківські кризи в світовій економіці та посилення пруденційного нагляду підсилюють необхідність мінімізації потенційних втрат, які можуть виникнути внаслідок різних видів ризиків у банківській діяльності. Тому дослідження, аналіз та оцінка ризиків стали важливою частиною процесу прийняття управлінських рішень в сучасних банківських установах.

Особливу увагу слід приділити імплементації базельських стандартів у банківській практиці, оскільки ці стандарти спрямовані на стабілізацію фінансової системи та зниження ризиків. В цьому контексті, підвищення конкурентоспроможності комерційних банків вимагає підвищення ефективності управління ризиками.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування сутності ризик-менеджменту в банках, вивчення механізму, інструментарію його організації, а також виявлення напрямів удосконалення системи управління банківськими ризиками.

Завданнями кваліфікаційної роботи є:

- визначення поняття, сутнісних характеристик та функцій ризик-менеджменту банку;
- опанування концептуальними основами організації системи ризик-менеджменту банку;
- дослідження процесу управління фінансовими ризиками банківської установи та заходів їх мінімізації.
- обґрунтування напрямків розвитку та оптимізації банківського ризик-менеджменту в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є функціонуюча система ризик-менеджменту банківської установи.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти, що становлять основу ризик-менеджменту в банківській діяльності.

Методи дослідження визначали різні підходи: використання системної оцінки для визначення сутності "ризик-менеджменту банку", використання порівняння, елементів системного аналізу при визначенні системи ризик-менеджменту банку, а також застосування методів аналізу та синтезу, індукції, дедукції. Спираючись на статистичні методи, зокрема порівняння, проводився аналіз фактичних даних щодо діяльності банку, групування використовувалось для узагальнення та подання звітних даних у формі таблиць, рисунків.

Інформаційною базою дослідження є наукові публікації, монографічні видання, матеріали науково-практичних конференцій з ризик-менеджменту банків, науково-дослідні матеріали, підручники, навчальні посібники, нормативні та законодавчі акти, що регулюють банківську діяльність, а також статистичні дані Національного банку України, фінансова звітність та внутрішні нормативні документи АТ КБ "Приватбанк".

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань) та 1 додатку. Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок. Основний зміст викладено на 89 сторінках. Робота містить 21 таблицю, 13 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 тези: «Сучасний ризик-менеджмент у системі управління банку». Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції: тези доповідей X Всеукраїнської науково-практичної конференції. Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 р. С.338-340.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ» розглядаються розглядаються теоретичні аспекти банківського ризик-менеджменту; визначені поняття, види банківських ризиків та необхідність їх мінімізації; узагальнені загальні принципи та функції банківського ризик-менеджменту; обґрунтовані концептуальні основи організації системи ризик-менеджменту банку.

У другому розділі «ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У СИСТЕМІ БАНКІВСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ» проаналізовано практичні аспекти управління ризиками у системі банківського менеджменту, зроблено дослідження механізму управління кредитним ризиком та ризиком незбалансованої ліквідності ПАТ «Приватбанк», оцінена система управління ринковим ризиком ПАТ «Приватбанк».

У третьому розділі «ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ БАНКІВСЬКОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ» запропоновано перспективні напрями розвитку системи банківського ризик-менеджменту, зроблено моделювання впливу внутрішніх чинників на формування доходів банку, обґрунтовано якість управління фінансовими ризиками банку та напрями їх оптимізації.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Ризик, як економічна категорія, невіддільна від функціонування банківської установи та банківської системи. Для підвищення рівня управління банківською установою та зменшення впливу факторів ризику на функціонування системи, важливо чітко визначити та розуміти економічну

категорію "банківський ризик", а також основні підходи до класифікації цих ризиків.

2. Результати опанування наукових праць вітчизняних вчених дозволили виділити три базових підходів до визначення поняття «банківського ризику». Перший підхід передбачає розглядання банківського ризику лише як «можливість втрат». Другий підхід розглядає банківський ризик з позиції «ймовірності настання певних подій». Третій підхід формулює сутність банківського ризику терміном «невизначеність». Підсумовуючи погляди, можна визначити «банківський ризик» як кількісно оцінену ймовірність невідповідності параметрів (обсягових, часових, просторових) фінансових потоків банку очікуваним і формується внаслідок усвідомленої або неправильної дії, що відображається на зміні фінансового стану та динаміки розвитку банківської установи.

3. Найбільш науково обґрунтованою є класифікація ризиків банків, якою можуть користуватися банківські установи, враховуючи відокремлення внутрішніх та зовнішніх ризиків.

4. Ризик-менеджмент є найважливішою сферою сучасного управління, що пов'язана із специфічною діяльністю банківського менеджменту в умовах невизначеності зовнішньої та внутрішньої ситуації, складного вибору різних варіантів управлінських дій. Ризик-менеджмент як економічну категорію можна розглядати з декількох позицій: як галузь наукових знань, як явище, як процес, як систему, як мистецтво та як орган управлінської діяльності.

5. Огляд наукових підходів дозволив сформулювати підхід до поняття «ризик-менеджмент». У загальному вигляді ризик-менеджмент можна визначити як багато ступінчастий процес впливу на ризики, які притаманні діяльності банківської установи, спрямований на мінімізацію спектра впливу банківських ризиків, здатних привести до фінансових втрат.

6. Загальний підхід до наукових методів управління банківськими ризиками дозволяє виділити наступні базові принципи управління ризиками у банках в рамках системного підходу: цілісності і системності; інтегративності, синергійності; відкритості і адаптивності до змін; ієрархічної побудови, структуризації; узгодженості; ефективності.

Ризик-менеджмент в банку виконує ряд функцій, поділяючи їх на два основні типи: функції об'єкту управління; функції суб'єкта управління.

7. Ризик-менеджмент банку, як комплексна система управління, включає у себе наступні підсистеми: організаційно-структурна підсистема, що складається з управляючої (суб'єкт управління) та керованої (об'єкт управління) частин; функціональна підсистема, яка включає основні інструменти управління банківськими ризиками, такі як аналіз, планування, регулювання та контроль; підсистема забезпечення ризик-менеджменту, що визначає інформаційне, кадрове, технологічне та нормативне забезпечення процесу управління банківськими ризиками.

Система ризик-менеджменту на рівні управлінського процесу банківської установи складається із наступних основних складових: ідентифікація ризику; кількісне та якісне оцінювання ризику; інструментів

управління. Основні стратегії управління ризиками банківської діяльності – це стратегії уникнення ризиків, їх зниження, передачі або утримання.

8. Система ризик-менеджменту є однією з ключових сфер сучасного управління, пов'язаною із специфічною банківською управлінською діяльністю в умовах невизначеності. Це комплексне поняття, основні практичні аспекти якого розглянуті на прикладі діяльності АТ «Приватбанк».

Основними джерелами фінансових ресурсів банку є депозитні кошти клієнтів, що складають 82,5% ресурсної бази, з яких 71,9% припадає на кошти переважно фізичних осіб. При цьому банку збільшує концентрацію клієнтської бази у бік поточних рахунків населення, що знижує її стабільність.

Структура чистих активів АТ «Приватбанк» достатньо диверсифікована, проте внаслідок націоналізації тенденція до збільшення абсолютної суми цих активів супроводжувалася значною зміною їх структури. За цих умов спостерігається скорочення частки кредитного портфеля та зростання частки портфеля цінних паперів, зокрема тих, що рефінансуються Національним банком України.

9. Банк здійснює управління кредитним ризиком шляхом різноманітності кредитного портфеля за різними критеріями, створення резервів для компенсації можливих знецінень, встановлення лімітів на рівень кредитного ризику для окремих контрагентів, а також контролю ризиків, пов'язаних із цими лімітами, включаючи географічну та галузеву концентрацію.

АТ «Приватбанк» характеризується достатньою клієнтською диверсифікацією кредитного портфеля, але банк орієнтований переважно на роздрібний сектор. Також необхідно зазначити, що в останні роки спостерігається позитивна тенденція щодо відновленню та нарощенню кредитування корпоративного бізнесу.

Динаміка кредитного портфелю АТ «Приватбанк» мала дуже позитивну тенденцію, незважаючи на складні умови економічного розвитку країни в цей період дослідження. Позитивний тренд спостерігався по кредитуванню суб'єктам малого та середнього бізнесу, кредитуванню населення за кредитними картками, споживчими кредитами та авто кредитуванню. Основними пріоритетними напрямками розвитку кредитних продуктів та програм АТ «Приватбанк» є позики населенню за кредитними картками, подальший розвиток споживчого кредитування, а також активне розширення кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу та відновлення кредитування юридичних осіб.

АТ «Приватбанк» змінив строковість кредитних вкладень та спрямовує кредитну діяльність в сучасних умовах переважно у довгострокові позики від 1 до 5 років.

Кредитний портфель АТ «Приватбанк» достатньо диверсифікований, але характеризується значною концентрацією – 67,0% кредитів займають кредити, що управляються як окремий портфель. Залишкова частина кредитного портфелю банку розподіляється між кредитами фізичним особам

(22,0%) та двома сферами економіки - АПК та харчова промисловість (5,7%) та торгівлею і виробництвом товарів народного споживання (3,0%). Отже, АТ «Приватбанк» бажано диверсифікувати кредитний портфель з більшою орієнтацією вкладення кредитних коштів в реальне виробництво.

10. Управління ризиком ліквідності АТ «Приватбанк» здійснюється в напрямках підтримки показників ліквідності на рівні вище нормативного, мінімізації ризику ліквідності шляхом підтримання достатнього обсягу високоякісних ліквідних активів, лімітування концентрацій залучених коштів за допомогою формування диверсифікованої ресурсної бази. АТ «Приватбанк» не мав негативного кумулятивного розриву ліквідності між фінансовими активами та фінансовими зобов'язаннями протягом впродовж 2020-2022 років.

11. Управління ринковим ризиком АТ «Приватбанк» здійснюється в напрямках мінімізації і запобігання можливим втратам, що виникають в разі зміни процентних ставок та валютних коливань. АТ «Приватбанк» має позитивний кумулятивний GAP, який має достатньо стабільну величину впродовж 2020-2022 років, з зростанням за результатами 2021 року. При наявності загальної тенденції до зменшення рівня процентних ставок на фінансовому ринку та в банку АТ «Приватбанк» наражається на значне падіння величини процентного доходу і показника чистої процентної маржі та, відповідно, значний рівень процентного ризику. Для запобігання збитків від процентного ризику АТ «Приватбанк» необхідно залучати більш довгострокові пасиви, але здійснювати переважно короткострокові вкладення фінансових ресурсів, щоб нівелювати збільшення позитивного чистого розриву грошових коштів. Але слід зазначити, що в АТ «Приватбанк» фінансові ресурси складаються переважно із короткострокових депозитних (поточних) рахунків клієнтів та довгострокових цінних паперів у активах. Отже, АТ «Приватбанк» наражається на значний рівень процентного ризику у випадках збереження наявних тенденцій.

12. Валютний ризик АТ «Приватбанк» характеризується наявністю відкритої від'ємної позиції банку, тому банку більш вигідним є укріплення національної грошової одиниці по відношенню до долару та євро, що призведе до зменшення витрат по обслуговуванню зобов'язань. Динаміка концентрації валютного ризику АТ «Приватбанк» показує, що абсолютна сума та частка валютних активів банку в загальній сумі балансу протягом періоду дослідження збільшується, абсолютна сума та частка валютних зобов'язань банку за період має варіаційний характер з трендом також до зростання. Це не дуже позитивна тенденція в умовах нестабільного валютного ринку та невизначеності економічної ситуації в країні, яка значно збільшує чутливість АТ «Приватбанк» до валютного ризику.

13. Оптимізація управління банком, спрямована на підвищення продуктивності та зменшення наслідків ризиків у змінному зовнішньому середовищі, вимагає впровадження системного підходу до управління банківськими ризиками. Якість, ефективність існуючої системи ризик-

менеджменту можна оцінювати через впровадження відповідного механізму управління банківськими ризиками в центрах відповідальності, які класифікуються за двома критеріями: бізнес-напрямок та видом основного ризику, що виникає в процесі активно-пасивних операцій відповідного сегменту.

Якість управління кредитним портфелем АТ «Приватбанк» підвищується та є достатньо високою в сучасних умовах, що забезпечує надійність та фінансову стійкість банку.

АТ «Приватбанк» недостатньо якісно здійснює управління ліквідністю, що пояснюється наступним: з одного боку банк забезпечує безперервний та достатній рівень ліквідності для вчасного погашення зобов'язань в умовах як звичайного, так і надзвичайного характеру, при цьому уникаючи непотрібних збитків та зберігаючи безпеку репутації банку. Банк має портфель високоліквідних активів з метою швидкого та безперешкодного вирішення несподіваних потреб у ліквідності. З іншого боку, така надлишкова ліквідність позбавляє АТ «Приватбанк» можливості отримувати потенційні додаткові доходи від їх вкладання в активи та можливості генерувати прибуток. Також АТ «Приватбанк» має нестабільну ресурсну базу, яка складається переважно із нестійких поточних депозитних ресурсів, тому менеджменту потрібно активно сприяти розвитку різноманітних та стійких джерел фінансування.

АТ «Приватбанк» забезпечує достатня високий рівень якості управління процентним ризиком в загальній системі ризик-менеджменту. Ступінь ризикованості бізнесу АТ «Приватбанк» за процентним ризиком можна охарактеризувати як тактичну позицію, що забезпечує мінімальний рівень процентного ризику банку.

14. Розроблено надійну регресійну модель, що висвітлює взаємозв'язок між показником загальних доходів АТ "Приватбанк" та внутрішніми чинниками структури активів і пасивів банку, а саме: сумою депозитів юридичних осіб, сумою кредитів, наданих фізичним особам. Визначення факторів впливу дозволяє попередити погіршення ситуації та впроваджувати запобіжні заходи на основі адекватних та коректних управлінських рішень для запобігання негативних тенденцій у розвитку банку.

15. Одним з основних недоліків, що виявляється при створенні системи ризик-менеджменту в вітчизняних банках, є відсутність чіткої стратегії управління ризиками. Більшість банків акцентує свою увагу на досягненні короткострокових цілей. Це призводить до погіршення прибутковості та фінансової стійкості, а також виникнення проблем у міжбанківській конкурентній боротьбі. У сучасних умовах важливе стратегічне управління ризиками, яке можна представити як послідовний процес, включаючи консолідований аналіз зовнішніх і внутрішніх чинників, які впливають на ризики, стратегічне планування етапів ризикових позицій, механізм узгодження тактичних і стратегічних рішень, інтегрований всеосяжний контроль за виконанням цих рішень та можливість їх вчасного коригування.

АНОТАЦІЯ

Прусаков Д.В. «Ризик-менеджмент у системі управління банком».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» за магістерською програмою професійного за спрямування «Управління банками на фінансовому ринку». –

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023 р.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти банківського ризик-менеджменту; визначені поняття, види банківських ризиків та необхідність їх мінімізації; узагальнені загальні принципи та функції банківського ризик-менеджменту; обґрунтовані концептуальні основи організації системи ризик-менеджменту банку.

Проаналізовано практичні аспекти управління ризиками у системі банківського менеджменту, зроблено дослідження механізму управління кредитним ризиком та ризиком незбалансованої ліквідності банку; оцінена система управління ринковим ризиком.

Запропоновано перспективні напрями розвитку системи банківського ризик-менеджменту, зроблено моделювання впливу внутрішніх чинників на формування доходів банку, обґрунтовано якість управління фінансовими ризиками банку та напрями їх оптимізації.

Ключові слова: система ризик-менеджменту банку, банківський ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності, ринковий ризик, управління фінансовими ризиками.

ANNOTATION

Prusakov D.V. "Risk management in the bank management system"

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty 072 "Finance, banking, insurance and stock market " under the program "Management of banks in the financial market". –

Odessa National Economic University. – Odessa, 2023.

Theoretical aspects of banking risk management are considered in the work; defined concepts, types of banking risks and the need to minimize them; generalized general principles and functions of banking risk management; substantiated Conceptual foundations of the organization of the bank's risk management system.

The practical aspects of risk management in the banking management system were analyzed, a study was made of the mechanism of credit risk management and the risk of unbalanced bank liquidity; evaluated market risk management system.

Prospective directions for the development of the banking risk management system are proposed, modeling of the influence of internal factors on the bank's income formation is done, the quality of the bank's financial risk management and directions for their optimization are substantiated.

Keywords: bank risk management system, banking risk, credit risk, liquidity risk, market risk, financial risk management.